УДК 347.171:347.172
DOI https://doi.org/10.51989/NUL.2026.4.6

РОЗВИТОК ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО ОГОЛОШЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ ПОМЕРЛОЮ

Красицька Лариса Василівна,
orcid.org/0000-0002-9187-4445
доктор юридичних наук, професор,
завідувач відділу науково-правових експертиз
Інституту правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії наук України



У статті досліджено правовий інститут оголошення фізичної особи померлою та визначено напрями удосконалення цивільного законодавства України в цій сфері.

Встановлено, що за Цивільним кодексом України передбачено п'ять підстав оголошення судом фізичної особи померлою: 1) відсутність відомостей про місце перебування фізичної особи у місці її постійного проживання протягом трьох років; 2) відсутність відомостей про місце перебування фізичної особи у місці її постійного проживання протягом шести місяців, якщо вона пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підставу припускати її загибель від певного нещасного випадку; 3) відсутність відомостей про місце перебування фізичної особи у місці її постійного проживання протягом одного місяця після завершення роботи спеціальної комісії, утвореної внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, за можливості вважати фізичну особу загиблою від певного нещасного випадку або інших обставин внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру; 4) відсутність відомостей про місце перебування фізичної особи у місці її постійного проживання після спливу двох років від дня закінчення воєнних дій, якщо фізична особа пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом; 5) відсутність відомостей про місце перебування фізичної особи у місці її постійного проживання після спливу шести місяців від дня закінчення воєнних дій з урахуванням конкретних обставин справи, якщо фізична особа пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом.

Обґрунтовано, що в процесі оновлення цивільного законодавства України недоцільно вилучати з ЦК України таку підставу оголошення фізичної особи померлою, як відсутність відомостей про місце перебування фізичної особи у місці її постійного проживання протягом одного місяця після завершення роботи спеціальної комісії, утвореної внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, за можливості вважати фізичну особу загиблою від певного нещасного випадку або інших обставин внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. Доцільно передбачити в ЦК України положення, що з урахуванням конкретних обставин справи суд може оголосити фізичну особу померлою і до спливу двох років від дня закінчення воєнних дій, але не раніше спливу шести місяців від дня настання обставин, які загрожували їй смертю або дають підставу припускати її загибель.

Ключові слова: *цивільне законодавство, фізична особа, оголошення фізичної особи померлою, місце проживання, місце перебування, воєнні дії, збройний конфлікт, цивільні правовідносини.*

Krasytska Larysa. Development of Civil Legislation of Ukraine on Declaring Individuals to Be Deceased

The author of the article has studied the legal institution of declaring individuals to be deceased and has identified directions for improving civil legislation of Ukraine in this area.

It has been established that there are five grounds for declaring an individual to be deceased by a court in accordance with the Civil Code of Ukraine: 1) lack of information about the location area of an individual at the place of the permanent residence during three years; 2) lack of information about the location area of an individual at the place of the permanent

residence during six months, if he / she gone missing under circumstances that threatened his / her death or give reason to assume his / her death from a particular accident; 3) lack of information about the location area of an individual at the place of the permanent residence during one month after the Special Commission, which had been formed as a result of man-made and natural emergencies, completed its work, if it was possible to believe an individual to be deceased from a particular accident or other circumstances as a result of man-made and natural emergencies; 4) lack of information about the location area of an individual at the place of the permanent residence after the expiration of two years from the date of the end of hostilities of war, if an individual gone missing because of hostilities, armed conflict; 5) lack of information about the location area of an individual at the place of the permanent residence after the expiration of six months from the date of the end of hostilities of war, taking into account the specific circumstances of the case, if an individual gone missing because of hostilities, armed conflict.

It has been substantiated that in the process of updating civil legislation of Ukraine it is inappropriate to remove from the Civil Code of Ukraine such a ground for declaring an individual to be deceased. as the lack of information about the location area of an individual at the place of the permanent residence within one month after the Special Commission, which had been formed as a result of man-made and natural emergencies, completed its work, if it was possible to believe an individual to be deceased from a particular accident or other circumstances as a result of man-made and natural emergencies. It is advisable to provide for a provision in the Civil Code of Ukraine that, taking into account the specific circumstances of the case, the court may declare an individual to be deceased before the expiration of two years from the date of the end of hostilities of wat, but not earlier than the expiration of six months from the date of the occurrence of circumstances that threatened his / her death or gave reason to assume his / her death.

Key words: *civil legislation, individual, declaration of an individual to be deceased, place of residence, location area, hostilities of war, armed conflict, civil legal relations.*

Постановка проблеми. Для будь-якого учасника цивільних правовідносин і в цілому для суспільства важливою є визначеність у правовідносинах. У тому випадку, коли фізична особа тривалий час відсутня у місці свого постійного проживання і відсутня інформація про місце її перебування, виникає певна невизначеність правовідносин, учасником яких ця фізична особа була, або невизначеність щодо прав та обов'язків інших осіб, які були з нею пов'язані кровним спорідненням, шлюбом, договором тощо. Саме тому цивільним законодавством України визначаються підстави оголошення судом фізичної особи померлою, проте практика застосування цивільного законодавства України в цій сфері є неоднаковою, що не сприяє її передбачуваності.

Введення в Україні воєнного стану з 24 лютого 2022 року загострило питання оголошення фізичної особи померлою, кількість таких справ у судах зросла. Так, у 2021 році в Україні судами першої інстанції було розглянуто 994 справи про визнання фізичної особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою [1], у 2024 році – 1104 справи [2], а у 2025 році – 2213 справ [3]. Неоднакове тлумачення правових норм щодо оголошення померлою фізичної особи, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, призвело до необхідності розгляду цих питань Великою Палатою Верховного Суду [4] та слугувало чинником, що сприяв розробці відповідного законопроєкту [5], розгляд основних положень яких й буде проведено в цьому дослідженні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тривалий час питання оголошення фізичної особи померлою в більшості своїй розглядалося в навчальній літературі, наукові дослідження з цієї проблематики були одиничними, зокрема В. Г. Бобко дослідив судочинство у справах про визнання фізичної особи безвісно відсутньою та оголошення її померлою [6], Т. В. Корчак було досліджено цивільно-правові наслідки оголошення фізичної особи померлою за законодавством України [7], М. О. Стефанчук проаналізував особливості оголошення судом фізичної особи померлою в контексті припинення цивільної правоздатності та цивільної дієздатності фізичної особи [8, с. 134]. Проте проведення Україною

антитерористичної операції, збройна агресія рф проти України, тимчасова окупація росією території України викликали необхідність системного аналізу положень цивільного законодавства України, судової практики, доктрини цивільного права щодо оголошення фізичної особи померлою, зважаючи на недостатність наукових досліджень щодо визначення напрямів удосконалення цивільного законодавства України в цій сфері.

Метою цього дослідження є визначення напрямів розвитку цивільного законодавства України щодо оголошення судом фізичної особи померлою в умовах проведення рекодифікації (оновлення) цивільного законодавства України.

Виклад основного матеріалу. Проаналізуємо положення чинного Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року (далі – ЦК України) [9] щодо оголошення фізичної особи померлою.

Аналіз законодавчих приписів, викладених в частинах 1–2 ст. 46 ЦК України, надає підстави для висновку, що підставами оголошення фізичної особи померлою є встановлення судом наступних обставин:

1) відсутність відомостей про місце перебування фізичної особи у місці її постійного проживання протягом трьох років;

2) відсутність відомостей про місце перебування фізичної особи у місці її постійного проживання протягом шести місяців, якщо вона пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підставу припускати її загибель від певного нещасного випадку;

3) відсутність відомостей про місце перебування фізичної особи у місці її постійного проживання протягом одного місяця після завершення роботи спеціальної комісії, утвореної внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, за можливості вважати фізичну особу загиблою від певного нещасного випадку або інших обставин внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру;

4) відсутність відомостей про місце перебування фізичної особи у місці її постійного проживання після спливу двох років від дня закінчення воєнних дій, якщо фізична особа пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом;

5) відсутність відомостей про місце перебування фізичної особи у місці її постійного проживання після спливу шести місяців від дня закінчення воєнних дій з урахуванням конкретних обставин справи, якщо фізична особа пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом.

Зазначені нормативні приписи викликають питання в правозастосовній практиці. На думку І. В. Стрижак, «щодо застосування норм права ч. 1 або ч. 2 ст. 46 ЦК України, то в цьому випадку маємо ситуацію із вирішенням щодо застосування загальної або спеціальної норми відповідно. За правилами застосування спеціальних норм права щодо осіб, які пропали безвісті або загинули під час бойових дій застосуванню підлягає ч. 2 ст. 46 ЦК України» [10, с. 135]. Дійсно, така позиція І. В. Стрижак є прийнятною, зважаючи на те, що у випадках, якщо фізична особа пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, то застосуванню підлягає спеціальна правова норма, викладена в ч. 2 ст. 46 ЦК України.

Варто зазначити, що у ст. 1 Закону України «Про оборону України» від 6 грудня 1991 року № 1932-XII надається визначення терміну «воєнні дії»: «організоване застосування сил оборони та сил безпеки для виконання завдань з оборони України» [11]. Згідно з п. 7 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII **«**збройний конфлікт – збройне зіткнення між державами (міжнародний збройний конфлікт, збройний конфлікт на державному кордоні) або між ворогуючими сторонами в межах території однієї держави, як правило, за підтримки ззовні (внутрішній збройний конфлікт)» [12].

Найбільше дискусійних питань в правозастосовній практиці виникає саме щодо застосування положень ч. 2 ст. 46 ЦК України: «Фізична особа, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, може бути оголошена судом померлою після спливу двох років від дня закінчення воєнних дій. З урахуванням конкретних обставин справи суд може оголосити фізичну особу померлою і до спливу цього строку, але не раніше спливу

шести місяців» [9]. Визначення моменту закінчення воєнних дій в сучасних умовах збройної агресії рф проти України є вкрай складним.

Велика Палата Верховного Суду зробила такі висновки щодо початку відліку строку, передбаченого реченням другим частини другої статті 46 ЦК України, для оголошення судом фізичної особи померлою:

– словосполучення «*від дня закінчення воєнних дій*», особливо у контексті широкомасштабної збройної агресії рф проти України, потрібно розуміти як визначення строку тривалістю в шість місяців, який потрібно обраховувати передусім від дня закінчення активних бойових дій на певній території України;

– шість місяців, які визначені в реченні другому частини другої статті 46 ЦК України, мають відраховуватися від дня закінчення активних бойових дій на місці (на території) ймовірної загибелі фізичної особи, що дозволятиме надати правову охорону людям, які постраждали від війни та у яких у зв'язку з вірогідною смертю зниклої фізичної особи виникають певні цивільні права та правомірні інтереси, і забезпечуватиме правову справедливість;

– обрахування шестимісячного строку, зазначеного у реченні другому частини другої статті 46 ЦК України, від дня припинення або скасування воєнного стану в Україні загалом або закінчення воєнних дій, збройного конфлікту на усій її території суперечило б принципу правовладдя (верховенства права) та його складовій – правовій визначеності [4].

Проблемні питання правозастосування щодо визначення моменту закінчення воєнних дій спонукали законодавця до розробки відповідного законопроєкту. Так, у Верховній Раді України було зареєстровано проєкт Закону про внесення змін до частини другої статті 46 Цивільного кодексу України щодо визначення строків оголошення судом померлою фізичної особи, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом (реєстр. № 12451 від 27.01.2025). Цим законопроєктом пропонується частину другу статті 46 викласти в такій редакції: «Фізична особа, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, може бути оголошена судом померлою після спливу двох років від дня закінчення воєнних дій. З урахуванням конкретних обставин справи суд може оголосити фізичну особу померлою і до спливу цього строку, але не раніше спливу шести місяців *від настання обставин, які загрожували їй смертю або дають підставу припускати її загибель*» [5].

Частинами 1–2 ст. 53 проєкту Цивільного кодексу України (реєстр. № 15150 від 09.04.2026) пропонується визначити такі підстави оголошення фізичної особи померлою: «Фізичну особу суд може оголосити померлою, якщо протягом трьох років у її осідку (місці проживання) немає відомостей про її місце перебування, а якщо фізична особа пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підставу припустити її загибель від певного нещасного випадку, – протягом шести місяців. Фізичну особу, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, суд може оголосити померлою після спливу двох років з дня закінчення воєнних дій, збройного конфлікту. З урахуванням конкретних обставин справи суд може оголосити фізичну особу померлою до спливу зазначеного строку, але не раніше спливу шести місяців» [13]. Аналіз зазначених положень проєкту Цивільного кодексу України (реєстр. № 15150 від 09.04.2026) свідчить, що законодавець пропонує відмовитися від такої підстави оголошення фізичної особи померлою, як відсутність відомостей про місце перебування фізичної особи у місці її постійного проживання протягом одного місяця після завершення роботи спеціальної комісії, утвореної внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, за можливості вважати фізичну особу загиблою від певного нещасного випадку або інших обставин внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. При цьому інші положення чинного ЦК України щодо підстав визнання фізичної особи померлою не змінюються, що не усуває основну проблему правозастосовної практики щодо визначення початку відліку строку для оголошення судом фізичної особи померлою, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом. Вбачається, що недоціль-

но вилучати з ЦК України положення, які стосуються оголошення фізичної особи померлою у випадках, коли існує можливість вважати фізичну особу загиблою від певного нещасного випадку або інших обставин внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. На жаль, надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру досить часто стають реаліями сьогодення, тому положення чинного ЦК України в цій частині свідчать про визначеність правових норм і спрямовані на забезпечення захисту прав учасників цивільних правовідносин та передбачуваність судової практики.

Щодо початку відліку строку для оголошення судом фізичної особи померлою, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, вбачається за доцільне врахувати положення проєкту Закону про внесення змін до частини другої статті 46 Цивільного кодексу України щодо визначення строків оголошення судом померлою фізичної особи, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом (реєстр. № 12451 від 27.01.2025), у процесі підготовки проєкту Цивільного кодексу України (реєстр. № 15150 від 09.04.2026) до другого читання і передбачити, що «фізична особа, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, може бути оголошена судом померлою після спливу двох років від дня закінчення воєнних дій. З урахуванням конкретних обставин справи суд може оголосити фізичну особу померлою і до спливу цього строку, але не раніше спливу шести місяців від *дня* настання обставин, які загрожували їй смертю або дають підставу припускати її загибель».

Становить науковий і практичний інтерес і визначення сутності оголошення фізичної особи померлою. Так, Т. В. Корчак вважає, що «оголошення фізичної особи померлою є юридичною презумпцією, яка будується на високій ймовірності смерті фізичної особи. Зазначену юридичну конструкцію не можна розглядати як фікцію у зв'язку зі ступенем ймовірності, а також процесом пізнання, який властивий її встановленню. Для фікції характерне переважне використання формул, що явно входять в суперечність з дійсністю. В той же час офіційна статистика свідчить про те, що презумпція смерті фізичної особи, яка використовується при оголошенні її померлою, в переважній кількості випадків підтверджується самим фактом смерті зниклої особи. У зв'язку з цим ймовірність презумпції є значно вищою за ймовірність фікції, тобто відповідність встановлених обставин реальним» [7, с. 179].

Якщо проаналізувати положення частин 1–2 ст. 46 ЦК України, першого речення ч. 3 ст. 46 ЦК України, що «фізична особа оголошується померлою від дня набрання законної сили рішенням суду про це», та положення ч. 1 ст. 47 ЦК України, що «правові наслідки оголошення фізичної особи померлою прирівнюються до правових наслідків, які настають у разі смерті» [9], то можна зазначити, що правові норми, що регулюють оголошення фізичної особи померлою, містять як норми-юридичні презумпції, так і норми-юридичні фікції.

У теорії права юридичну презумпцію визначають як «закріплене у праві припущення про наявність або відсутність юридично значущих фактів, обставин, засноване на зв'язку між ними та наявними фактами, обставинами і підтверджене попереднім досвідом» [14, с. 880], юридичну фікцію визначають як «техніко-юридичний прийом, за допомогою якого неіснуючі явища визнаються юридично існуючими, або, навпаки, існуючі явища визнаються юридично неіснуючими» [14, с. 902].

Отже, оголошення судом фізичної особи померлою за наявності підстав, передбачених частинами 1–2 ст. 46 ЦК України, свідчить про припущення смерті фізичної особи, відповідно, у цьому випадку йдеться про юридичну презумпцію. Визнання того, що фізична особа оголошується померлою від дня набрання законної сили рішенням суду про це, свідчить про те, що в цьому випадку йдеться про юридичну фікцію, оскільки в реальності фізична особа не померла в день набрання законної сили рішенням суду. І юридична презумпція, і юридична фікція можуть бути спростовані у разі появи фізичної особи, яка була оголошена померлою. Відповідно до ч. 1 ст. 48 ЦК України, «якщо фізична особа, яка була оголошена померлою, з'явилася або якщо одержано відомості про місце її перебування, суд за місцем

перебування цієї особи або суд, що постановив рішення про оголошення її померлою, за заявою цієї особи або іншої заінтересованої особи скасовує рішення суду про оголошення фізичної особи померлою» [9].

Висновки. Таким чином, можна зазначити, що за чинним цивільним законодавством України передбачено п'ять підстав оголошення судом фізичної особи померлою, які визначені в частинах 1–2 ст. 46 ЦК України. Правові норми, що регулюють оголошення фізичної особи померлою, не повністю відповідають критерію правової визначеності, зокрема, чітко не встановлено законодавцем початок відліку строку для оголошення судом фізичної особи померлою, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом. У судовій практиці Великою Палатою Верховного Суду сформовано висновок, що початок відліку строку «від дня закінчення воєнних дій» потрібно розуміти як визначення строку тривалістю в шість місяців від дня закінчення активних бойових дій на місці (на території) ймовірної загибелі фізичної особи.

У процесі оновлення цивільного законодавства України недоцільно вилучати з ЦК України таку підставу оголошення фізичної особи померлою, як відсутність відомостей про місце перебування фізичної особи у місці її постійного проживання протягом одного місяця після завершення роботи спеціальної комісії, утвореної внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, за можливості вважати фізичну особу загиблою від певного нещасного випадку або інших обставин внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. Доцільно врахувати положення проєкту Закону про внесення змін до частини другої статті 46 Цивільного кодексу України щодо визначення строків оголошення судом померлою фізичної особи, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, і передбачити в ЦК України положення, що з урахуванням конкретних обставин справи суд може оголосити фізичну особу померлою і до спливу двох років від дня закінчення воєнних дій, але не раніше спливу шести місяців від дня настання обставин, які загрожували їй смертю або дають підставу припускати її загибель.

Правовий інститут оголошення фізичної особи померлою містить в собі як норми-юридичні презумпції, так і норми-юридичні фікції. Подальше дослідження інституту оголошення фізичної особи померлою та визначення напрямів удосконалення цивільного законодавства України в цій сфері сприятиме визначеності правових норм і забезпеченню єдності та передбачуваності судової практики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Звіт судів першої інстанції про розгляд справ у порядку цивільного судочинства за 2021 рік. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvitnist_21 (дата звернення: 15.06.2026).

2. Звіт судів першої інстанції про розгляд справ у порядку цивільного судочинства за 2024 рік. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2024 (дата звернення: 15.06.2026).

3. Звіт судів першої інстанції про розгляд справ у порядку цивільного судочинства за 2025 рік. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2025

4. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 11 грудня 2024 року, судова справа № 755/11021/22 (провадження № 14-94цс24). URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/123992364 (дата звернення: 15.06.2026).

5. Проєкт Закону про внесення змін до частини другої статті 46 Цивільного кодексу України щодо визначення строків оголошення судом померлою фізичної особи, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом (реєстр. № 12451 від 27.01.2025). URL: https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/55689 (дата звернення: 15.06.2026).

6. Бобко В. Г. Судочинство у справах про визнання фізичної особи безвісно відсутньою та оголошення її померлою : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.03 / Київський нац. ун-т внутр. справ. Київ, 2006. 179 с. URL: https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0407U000406/ (дата звернення: 15.06.2026).

7. Корчак Т. В. Цивільно-правові наслідки оголошення фізичної особи померлою за законодавством України : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.03 / Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків, 2017. 210 с. URL: https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0417U000727/ (дата звернення: 15.06.2026).

8. Стефанчук М. О. Цивільна правосуб'єктність фізичних осіб та особливості її здійснення : монографія. Київ : Артек, 2020. 479 с.

9.Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text (дата звернення: 15.06.2026).

10. Стрижак І. В. Проблеми тлумачення та застосування положень статті 46 Цивільного кодексу України в процедурі оголошення особи померлою у зв'язку з бойовими діями. *Київський часопис права*. 2026. № 1. С. 131–136. DOI https://doi.org/10.32782/klj/2026.1.18 (дата звернення: 25.06.2026).

11. Про оборону України : Закон України від 6 грудня 1991 року № 1932-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text (дата звернення: 25.06.2026).

12. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text (дата звернення: 25.06.2026).

13. Проєкт Цивільного кодексу України (реєстр. № 15150 від 09.04.2026). URL: https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69837 (дата звернення: 25.06.2026).

14. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 3 : Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Х. : Право, 2017. 952 с.

Дата першого надходження статті до видання: 14.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 05.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 03.11.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)